

آدرس‌های غلط و مسئولیت‌گریزی‌های رندانه

نگاهی به نقش شوک درمانی در بحران سازی نقدینگی

پروفسور عباس شاکری استاد کرسی اقتصاد کلان دانشکده اقتصاد

دانشگاه علامه طباطبائی

اواخر سال ۱۳۹۶ یکی از به اصطلاح کارشناسان!!! بانک مرکزی برای این که در تب و تاب ارزی ایجاد شده نرخ بهره را بالا ببرند فرمایش کردند که بمب نقدینگی در حال ترکیدن است. نرخ بهره را بالا ببرید تا پول‌ها سراغ ارز نرود این کار را انجام دادند، ۲۴۰ هزار میلیارد تومان اوراق گواهی سپرده با نرخ بهره ۲۰ درصد منتشر کردند و فروختند، این در حالی بود که مقامات بانک مرکزی دو سال بود وعده کاهش نرخ بهره را به مردم داده بودند تازه بعد از اجرای توصیه این به اصطلاح کارشناس، نرخ ارز که به صدر ۴ هزار تومان رسیده بود به ۱۴ هزار تومان پرش داده شد چند روز پیش هم یکی از مشاوران و دستیاران ویژه فرمایش کردند که بمب نقدینگی در حال ترکیدن است و تورم سرسام آور چند ماه گذشته به خاطر بمب نقدینگی است، توری که بهمن وار خودنمایی کرده و به نظر می‌رسد در ماه‌های آینده هم شتابان تر شود. از آنجا که در این روزها هر کس که می‌خواهد آدرس اشتباه به مردم بدهد و فجایع حادث شده در اقتصاد در ماه‌های اخیر را کم اهمیت جلوه دهد یا از مسئولیت فرار کند یا افرادی که از دانش اقتصادی بهره‌ای ندارند و همیشه نقل مجالس هستند و حتماً باید هر طور شده اضافه‌ای کنند به صورت کلی گویی می‌گویند نقدینگی باعث شده این فجایع به بار آید بدون اینکه اشاره کنند چگونه، چرا حالا، مگر در ماه‌های اخیر رشد نقدینگی بیشتر از قبل بوده؟

البته این که نقدینگی ما بسیار مخرب است سخن نادرستی نیست ولی ساز و کار تخریب آن خیلی مبنایی تر و متفاوت تر از آن چیزی است که امثال دستیار ویژه فرموده‌اند. این که گفته شود نقدینگی ما شبیه یک بمب مخرب است، شکی در کلیت آن نیست. اما باید دید این بمب سازی و بمب گذاری از کی آغاز شده و مواد منفجره آن چه ماهیتی دارد و نحوه دقیق تخریب آن در اقتصاد چگونه است از ابتدای سال ۱۳۶۰ تا پایان ۱۳۶۷ سال‌های جنگ، نقدینگی سالانه به طور متوسط حدود ۱۷ درصد رشد یافته است.

جدول ۱: رشد نقدینگی در سالهای جنگ (به درصد)

۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷
۱۶,۱	۲۲,۸	۱۶,۹	۶	۱۳	۱۹,۱	۱۸,۱	۲۳,۸

مأخذ: پیوست شماره یک برنامه اول توسعه

این در حالی است که در این دوره کشور در حال جنگ تمام عیار بود و در چند سال آخر درآمد نفت کشور بسیار محدود شده بود بعد که برنامه تعدیل اقتصادی آقایان آغاز شد که حتی بسیاری از پیش شرطهای صندوق بین المللی پول و بانک جهانی را نیز نادیده گرفته بود و صرفاً به شوک درمانی و رهاسازی متمرکز بود ساخت بمب نقدینگی شروع شد. در دوره اول اجرای تعدیل ساختاری گرچه در برنامه اول توسعه مصوب و مقرر شد که میانگین نرخ رشد نقدینگی حدود ۸ درصد باشد اما مقادیر نقدینگی در بعضی سال ها بیش از ۱۰ برابر مقدار مصوب بود.

جدول ۲: مقایسه مقادیر مصوب و عملکرد نقدینگی در برنامه اول (به درصد)

سال	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳
مصوب برنامه	۱۰,۸	۱۱,۷	۹,۲	۵,۹	۳,۵	۱,۳۷
عملکرد	۱۹,۵	۲۲,۵	۲۴,۶	۲۵,۳	۳۴,۲	۲۸,۵

مأخذ: سازمان برنامه و بودجه، گزارش ارزیابی عملکرد برنامه اول توسعه

این تفاوت فاحش میان عملکرد و مقدار مصوب رشد نقدینگی گویای شکل گیری بمب و انفجار تدریجی آن بود و نشان از این داشت که طراحان برنامه تعدیل شناخت صحیحی از اقتصاد کلان کشور نداشته و بر برنامه های خود هیچ تسلطی ندارند ما وقتی این تفاوت را مشاهده کردیم ارزیابی مان این بود که این برنامه های شکست خورده باید متوقف شود ولی هیچ گوش شنوایی وجود نداشت و تا امروز هم وجود ندارد.

در طراحی برنامه دوم وقتی عملکرد برنامه اول را دیدند دیگر مقدار ۱ و ۱,۵ درصد رشد نقدینگی را به عنوان هدف نگذاشتند برای همه سالها مقدار ۱۲,۵ درصد را به عنوان هدف رشد نقدینگی تصویب کردند. اما در برنامه دوم وضعیت بهمن نقدینگی از برنامه اول هم شدیدتر و قوی تر شد.

جدول ۳: مقایسه مقادیر مصوب و عملکرد نقدینگی در برنامه دوم (به درصد)

سال	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸
مصوب برنامه	۱۲,۵	۱۲,۵	۱۲,۵	۱۲,۵	۱۲,۵

عملکرد	۲۷,۶	۳۷,۰۱	۱۵,۲۱	۱۶,۴۵	۲۰,۱۳
--------	------	-------	-------	-------	-------

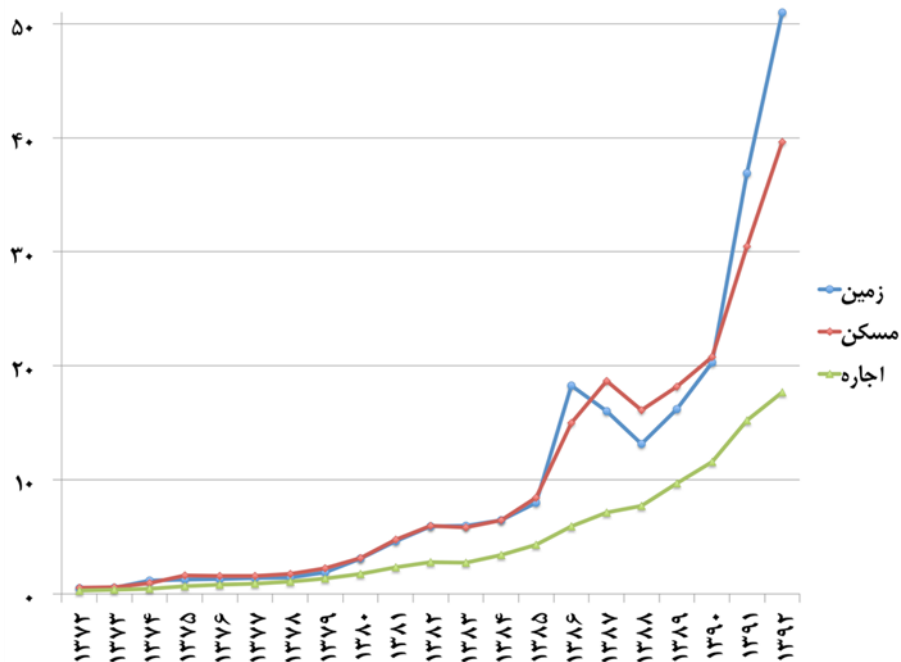
مأخذ: گزارش ارزیابی عملکرد برنامه دوم توسعه

همانطور که ملاحظه می شود با همه احتیاطها در هدف گذاری کمی، عملکرد سال های اول و دوم برنامه دوم، رشد نقدینگی را سه برابر مقدار مصوب نشان می دهد و در واقع گویی در عمل مجریان شوک درمانی به ساخت بمب برای نابودی اقتصاد و جامعه می پردازند، نه اینکه اقتصاد را تصحیح کنند جالب است بعد از آن که نرخ رسمی ارز از ۷۰ ریال به ۱۷۵۰ ریال افزایش می یابد وقتی دولت وقت در برنامه اول اقدام به استقراض از خارج می کند بانک مرکزی تمام بدهی ها را با ارز ۷۰ ریال تعهد و پشت نویسی می کند.

در حالی که در کتاب های مقدماتی اقتصاد کلان بر کارکرد چهارم پول به عنوان معیار پرداخت تاخیری (the standard of deferred payments) تاکید شده است و همه مسئولین اقتصادی آن زمان با همه ادعای پوشالی تسلط علمی و داشتن " حرف های مشخص " و ادعاهای برخورداری از " برنامه های مشخص!؟ " دنبال افزایش نرخ ارز بودند اما متوجه نشدند که باید بدهی های خارجی را با ۱۷۵۰ ریال ظهر نویسی کنند. (البته شاید هم آگاهانه و به نفع ذینفعان پرنفوذ و هم پیمان!! این کار را کرده اند)، این طرز برخورد باعث شد که مثلاً در سال ۱۳۷۲ که ما حدود ۴ میلیارد دلار بازپرداخت بدهی داشتیم حدود ۶۷۲ میلیارد تومان از این ناحیه به پایه پولی اضافه شود با احتساب ضریب فزاینده ۲,۴۷ تنها افزایش نقدینگی از این ناحیه در سال ۱۳۷۲ حدود ۱۷۹۴ میلیارد تومان بوده است. این در حالی است که در شروع برنامه اول کل نقدینگی کشور با سپری کردن هشت سال اقتصاد جنگی ۱۵۶۸ میلیارد تومان بوده است از ۷۲ تا ۷۶ تقریباً همه ساله این مقدار نقدینگی صرفاً از این ناحیه اضافه شده است. یعنی در شش سال بیش از ۱۰ هزار میلیارد تومان فقط از این ناحیه این ندانم کاری ناشی از تفاوت های نرخ ارز به نقدینگی کشور اضافه شده است. گرچه شروع بمب گذاری اینجاست اما رشد نقدینگی تنها عاملش این نبوده است در برنامه اول و دوم نقدینگی بیش از ۱۲ برابر افزایش می یابد. در برنامه سوم که پای بانک های به اصطلاح خصوصی به اقتصاد باز شد و آقای دستیار ویژه گاه به عنوان ابداع ساختاری از آن یاد میکنند، رشد نقدینگی شتابان تر و نحوه کارکردش بسیار مخرب تر و بدتر می شود از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ قیمت زمین، مسکن و سطح عمومی قیمت ها تقریباً به یک نسبت افزایش می یابند اما از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰ با سرعت گیری تلاش های سوداگرانه و مخرب بانک ها به ویژه بانک های به اصطلاح خصوصی قیمت زمین سه و نیم برابر و قیمت مسکن دو و نیم برابر سطح عمومی قیمت ها رشد می کند و یک بحران عدم تناسب بی سابقه در اقتصاد رخ می دهد. به طوری که از ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۲ قیمت متوسط زمین حدود ۱۰۷ برابر، قیمت مسکن ۷۸ برابر، و سطح

عمومی قیمت ها، ۲۷ برابر رشد می کند. البته قیمت زمین در بعضی مناطق تهران شاید تا هزار برابر هم رشد کرد (قیمت از حدود سه هزار تومان در شروع برنامه اول به ۳۰ میلیون تومان می رسد)

نمودار ۱: قیمت زمین، مسکن و اجاره خانه در دوره ۱۳۷۲-۱۳۹۰

مأخذ: مرکز آمار ایران

بانک های به اصطلاح خصوصی که می آیند با نرخ های بهره بالا پولهای مردم را جمع آوری کرده و به طور مستقیم یا از طرق دیگر سوداگران را وارد بازار زمین و مسکن می کنند. آقای دستیار گفته است که در دهه ۱۳۸۰ بیماری هلندی در اقتصاد شکل گرفت. ساز و کار بیماری هلندی عمدتاً از طریق زمین و مسکن انجام شد اما مبدعان و مجریان تعدیل ساختاری توضیح دهند که چه شده که بعد از دو سه دوره اجرای برنامه تعدیل در دهه ۸۰ که باید تعدیل شان نتیجه دهد تازه بیماری هلندی تشدید می شود، شواهد کافی حکایت از آن دارد که این بیماری و اثرات رقت بار آن در این دوره بیش از هر عامل دیگر توسط بانک های به اصطلاح خصوصی ایجاد شده در برنامه سوم، در اقتصاد منتشر شد. جالب است که طی سال های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶ بانک ها از ناحیه چک بانک ها به صورت غیر قانونی هزاران میلیارد تومان خلق اعتبار انجام دادند که در سال ۱۳۸۷ بانک مرکزی در رویکردی همدلانه با سوداگران ذخایر این خلق اعتبار های جعلی را تامین کرد لذا در حالی که رشد نقدینگی در آن سال حدود ۱۵,۶ درصد بود پایه پولی حدود ۴۷ درصد رشد داشت پس با یک رویکرد تاریخی و به شرط برخورد کارشناسی و امانتداریه نسبت به واقعیت های تجربه شده ملاحظه می گردد اساساً این نقدینگی سیل آسا در برنامه های اول و

دوم و سوم و ورود بانک های به اصطلاح خصوصی، ایجاد شده و به کلی یکی از میراث‌های شوم برنامه تعدیل ساختاری است و در عمل مشاهده میشود که چگونه به جای تصحیح اقتصاد و تقویت بنیه تولیدی آن، زمینه را برای سوداگران، شرخرها و عوامل نامولد مساعد ساخت و جامعه و اقتصاد را به هم ریخت و دچار آشفتگی‌های گوناگون نمود.

آدرس صحیح ریشه اصلی نابسامانی‌ها اینجاست و نباید مردم و نظام تصمیم‌گیری را فریب داد. در طول سال‌های ۱۳۸۰ رشد نقدینگی از جمع رشد تولید و تورم بیشتر بوده است، این نه بدان معناست که واقعا سرعت گردش پول کاهش یافته است. بلکه به خاطر این است که پول‌های سیلان یافته صرف معاملات مربوط به فعالیت‌های نامولد شده است و در رابطه مقداری به عنوان یک پسماند نشان میدهد که سرعت کاهش یافته است. اما در اقتصادی که نرخ‌های بهره و تورم هر دو دو رقمی هستند و نقدینگی رشد حدود ۳۰ درصد دارد هیچ وقت پول، "سرد" نمی‌شود و سرعت گردش آن هم کاهش نمی‌یابد. پول‌ها صرف معاملات نامرتب با تولید شده است. یک رمز پرش‌های بی سابقه قیمت زمین و مسکن در دوره مورد اشاره هم همین است. لذا بمب‌ها به صورت خوشه‌ای در دهه ۸۰ هم می‌ترکیدند. این امر باعث شد که نرخ‌های بهره به شدت بالا رود نرخ بازدهی فعالیت‌های نامولد به شدت بالا رود و نرخ تنزیل پروژه‌های سرمایه‌گذاری‌های مولد به شدت افزایش یابد و در نتیجه بخش‌های مولد به شدت تضعیف شوند و خود بخش مسکن هم در رکود عمیق فرو رود زیرا وقتی قیمت زمین و مسکن سه برابر سطح عمومی قیمت‌ها بالا رود، قدرت خرید مردم عادی برای خرید مسکن کاهش یافته و بخش با کمبود تقاضای مؤثر مواجه می‌شود بخش مسکن هنوز هم در رکود به سر می‌برد اما با تبانی بانک‌های خصوصی و برخی روزنامه‌های وابسته به مافیای در این بلوای اخیر قیمت مسکن را نیز بیش از ۵۰ درصد افزایش دادند، مسئولین هم نظاره‌گر هستند و صرفاً نمی‌دانند که عدم تناسب رشد قیمت مسکن با دستمزد، قدرت خرید را در این بخش نابود می‌کند. یکی از ویژگی‌های نقدینگی از سال ۱۳۸۰ به بعد این است که بخشی از پول‌های تزریق شده در استان مردم عادی و تقاضا کنندگان کالا و خدمات قرار نمی‌گیرد چون نهایتاً متناسب با نرخ رشد قیمت‌ها و تولید به پولی که در استان این گروه از مردم قرار می‌گیرد اضافه می‌شود و بقیه آن در دست گروه‌های نوکیسه‌ای است که برای اهداف سوداگری، پولشویی، قاچاق و فعالیت‌های مخرب انحصاری از آن استفاده می‌کنند. به عبارت دیگر برخلاف ادعاها و دستکاری واقعیت‌ها برنامه‌های تعدیل به جای اصلاح امور و ایجاد توازن بیشتر میان بخش‌های اقتصادی، مثنی نوکیسه، شرخر، دلال، سوداگر، رانت‌جو و انحصارگر را برای اقتصاد ارمغان آورد و البته با پشتیبانی مستمر بانک‌های خصوصی و حتی بخش‌هایی از بانک‌های دولتی بعنوان اهرم مالی آنها. آری ماهیت این بمب و طریقه ساخت و کارگذاری آن اینگونه است. نکته جالب این است که مشاور ارشد جانبدارانه و غیرعلمی

زیادت نرخ رشد نقدینگی از جمع تورم و رشد تولید را در دهه ۱۳۸۰ به بیماری هلندی منتسب کردند ولی بروز همین پدیده در دوره‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷ را به این بیماری منتسب نکرده اند در حالی که در این دوره کیفیت نقدینگی به طور بی سابقه‌ای در مقایسه با کل دوره ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۷ تنزل کرده است و از قبل بسیار بدتر شده است. این هم نمونه دیگری از صداقت ورزی و پای بندی عملی آقایان به بی طرفی علمی است! در این دوره چند اتفاق منحصر به فرد افتاده است که نشان می دهد اوضاع از بیماری هلندی هم فراتر رفته و نظام بانکداری خصوصی بیش از گذشته ما در خدمت سوداگران و نام مولدها و رباخواران قرار گرفته است.

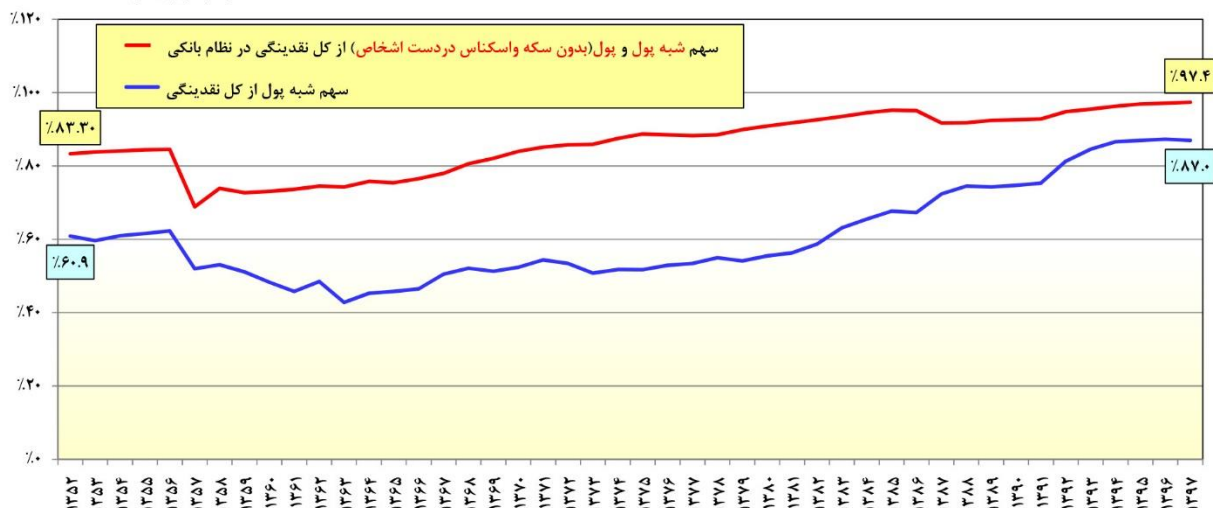
۱- سهم شبه پول از نقدینگی از حدود ۷۵ درصد در پایان سال ۱۳۹۱ به بیش از ۸۷ درصد در سال ۱۳۹۶ افزایش یافته است. (نمودار شماره ۲) و این بدان معنی است که پول معاملاتی برای خرید مایحتاج مصرف کنندگان و بنگاهها به حدود ۱۰ درصد تنزل یافته است و پول سوداگری به شدت رشد کرده است) اگرچه مرز معینی برای پول معاملاتی مربوط به GDP و غیر آن وجود ندارد). و این یعنی ساخت بمب بسیار قوی تر برای تخریب بازار زمین، مسکن سکه و ارز و سهام و... بنابر این انحطاط نقدینگی و تنزل کیفیت آن در این دوره بی سابقه تر از هر دوره دیگر در گذشته است. ۲- جالب است که ترکیب بدهی‌های بانکی به بانک مرکزی به عنوان یکی از منابع عمده پایه پولی در این پنج سال اخیر عمدتاً از ناحیه بانک های به اصطلاح خصوصی رشد یافته است. (جدول شماره ۴)

نمودار ۲: سهم شبه پول

سهم شبه پول (سپرده های مدت دار) و پول بدون سکه واسکناس در دست اشخاص از کل نقدینگی موجود در نظام بانکی

سالهای ۱۳۵۲-۱۳۹۷

ارقام: سهم به درصد

ماخذ: ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک اطلاعاتی سری های زمانی اقتصادی، بخش متغیرهای پولی و اعتباری (سالهای ۱۳۵۲-۱۳۸۹)
 ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش پولی و بانکی سال ۱۳۹۴ و خرداد ۱۳۹۷ (سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۷)
 * در سال ۱۳۹۲، آمار شش بانک ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین المللی کیش، ایران و ونزویلا و قوامین و چهار موسسه اعتباری صالحین، پیشگامان آبی، کوثر و مسکریه به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شده است. ضمناً بانک قرض الحسنه مهر از اسفند ۱۳۹۲ به بعد، از شمول بانک های تخصصی خارج و به طبقه بانک های غیردولتی اضافه شده است.
 ** آمار سال ۱۳۹۷ تا پایان خرداد می باشد.

نقدینگی بر حسب اجزاء تشکیل دهنده آن = پول + شبه پول
 نقدینگی موجود در سیستم بانکی = سپرده های دیداری + شبه پول
 پول = اسکناس و مسکوک در دست اشخاص + سپرده های دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی
 شبه پول = سپرده های غیر دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی، شامل سپرده های کوتاه مدت، بلندمدت، قرض الحسنه پس انداز و سایر سپرده ها نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی

جدول ۴: سهم بدهی بانکها از کل بدهی بانکی به بانک مرکزی (به درصد)

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
بانکهای تخصصی	۸۶٫۷	۹۰٫۵	۹۰٫۹	۶۵٫۲	۶۸٫۵	۴۹٫۶	۳۵٫۸	۳۲٫۶
بانکهای تجاری	۸	۳٫۵	۴٫۶	۶٫۹	۱۶٫۶	۱۲٫۱	۳٫۴	۴۷
بانکهای خصوصی	۵٫۳	۵٫۹	۴٫۷	۲۸	۱۴٫۹	۳۸٫۳	۶۰	۶۲٫۷

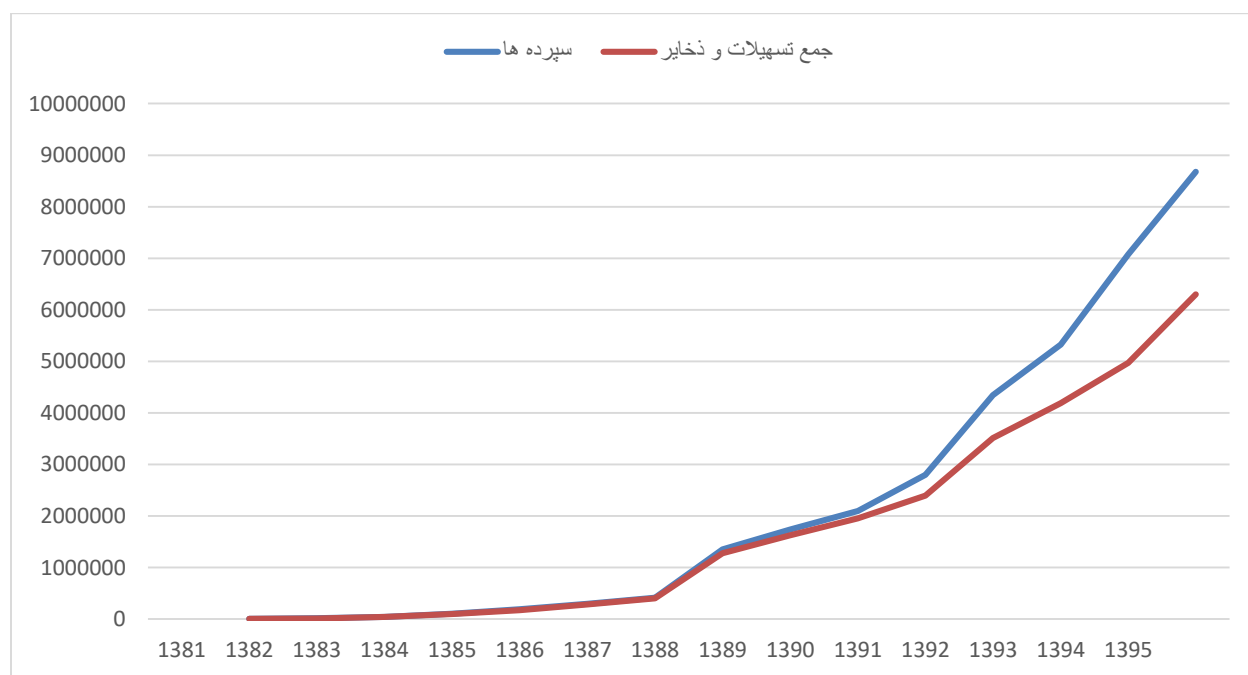
ماخذ: بانک مرکزی ج.ا

همانطور که ملاحظه می شود تمام بدهی های نظام بانکی به بانک مرکزی یا مربوط به بانک های به اصطلاح خصوصی است یا بانک های تخصصی که عمده آن مربوط به مسکن است و در سالهای اخیر سهم اصلی بدهی در

بالاترین سطح مربوط به بانک های خصوصی است به طوریکه سهم این بانک ها از کل بدهی از ۴,۷ درصد در سال ۹۲ به ۶۲,۷ درصد در سال ۹۶ پرش کرده است و همانطور که از نمودارهای دایره ای ملاحظه می شود سهم سپرده های دیداری در بانک های خصوصی (نمودار شماره ۳) از کل سپرده های مذکور از ۸ درصد در سال ۱۳۸۱ به حدود ۶۷ درصد در سال ۹۶ و سهم شبه پول موجود در بانک های خصوصی از کل شبه پول از ۲,۱ درصد در سال ۱۳۸۱ به حدود ۷۰ درصد در سال ۱۳۹۶ رسیده است. البته تعیین یک بانکدار خصوصی به عنوان رئیس بانک مرکزی توسط دولت تدبیر و امید در شکل گیری این کارنامه اسف بار بسیار جای فکر و تأمل دارد.

۳- در سال های اخیر تفاوت میان سپرده های مردم نزد بانک ها با جمع تسهیلات و ذخایر بانکها نزد بانک مرکزی به شدت افزایش داشته است اگر بدهی هزاران میلیارد تومانی بانکهای خصوصی به بانک مرکزی هم به آنها اضافه شود این تفاوت سرسام آورتر می شود. معنی این شکاف این است که این وجوه توسط خود بانک ها در زمین و مسکن و امور سوداگرانه چرخش می کند.

نمودار ۳: روند تحولات سهم شبه پول از کل نقدینگی

بنابراین بمب نقدینگی، بمب ساز و بمب گذار داشته است و آقایان نمی توانند به واسطه این همه آسیبی که به نظام پولی و مالی کشور وارد کرده اند از مسئولیت فرار کرده یا طلبکارهم بشوند. یا آدرس های غلط بدهند.

جدول ۵: سپرده‌های دیداری سیستم بانکی به تفکیک موسسات سپرده پذیر

سپرده های دیداری سیستم بانکی به تفکیک موسسات سپرده پذیر

سالهای ۱۳۹۷-۱۳۷۶

ارقام : میلیارد ریال، سهم به درصد

صفحه ۱ از ۱

سال	سپرده های دیداری				سهم سپرده های دیداری سیستم بانکی به تفکیک موسسات سپرده پذیر			
	کل سپرده های دیداری سیستم بانکی	سپرده های دیداری نزد بانکهای تجاری دولتی	سپرده های دیداری نزد بانکهای تخصصی دولتی	سپرده های دیداری نزد بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیربانکی	کل سپرده های دیداری سیستم بانکی	سپرده های دیداری نزد بانکهای تجاری دولتی	سپرده های دیداری نزد بانکهای تخصصی دولتی	سپرده های دیداری نزد بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیربانکی
۱۳۷۶	۴۷.۹۲۴	۴۴.۲۳۱	۳.۶۹۳	۰	٪۱۰۰	٪۹۲.۳	٪۷.۷	٪۰.۰
۱۳۷۷	۵۶.۰۱۱	۵۲.۹۰۷	۳.۱۰۵	۰	٪۱۰۰	٪۹۴.۵	٪۵.۵	٪۰.۰
۱۳۷۸	۶۴.۶۳۲	۶۰.۲۰۱	۴.۴۲۹	۲	٪۱۰۰	٪۹۳.۱	٪۶.۹	٪۰.۰
۱۳۷۹	۸۹.۲۶۲	۸۳.۲۰۱	۶.۰۵۸	۳	٪۱۰۰	٪۹۳.۲	٪۶.۸	٪۰.۰
۱۳۸۰	۱۱۳.۷۶۸	۱۰۶.۱۱۱	۷.۶۴۹	۸	٪۱۰۰	٪۹۳.۳	٪۶.۷	٪۰.۰
۱۳۸۱	۱۴۷.۸۷۳	۱۳۵.۷۳۷	۱۰.۹۹۲	۱.۱۵۳	٪۱۰۰	٪۹۱.۸	٪۷.۴	٪۰.۸
۱۳۸۲	۱۷۸.۶۲۴	۱۶۳.۵۹۹	۱۳.۲۹۴	۱.۷۳۲	٪۱۰۰	٪۹۱.۶	٪۷.۴	٪۱.۰
۱۳۸۳	۲۰۸.۰۴۳	۱۸۷.۵۸۴	۱۶.۵۶۲	۳.۸۹۷	٪۱۰۰	٪۹۰.۲	٪۸.۰	٪۱.۹
۱۳۸۴	۲۶۷.۲۴۴	۲۴۲.۵۳۴	۱۹.۵۸۶	۵.۱۲۴	٪۱۰۰	٪۹۰.۸	٪۷.۳	٪۱.۹
۱۳۸۵	۳۵۳.۰۹۳	۳۱۴.۷۷۱	۲۷.۹۴۸	۱۱.۳۷۴	٪۱۰۰	٪۸۸.۹	٪۷.۹	٪۳.۲
۱۳۸۶	۴۵۵.۷۹۸	۴۰۲.۵۸۴	۳۳.۹۳۷	۱۹.۲۷۷	٪۱۰۰	٪۸۸.۳	٪۷.۴	٪۴.۲
۱۳۸۷	۳۶۷.۷۱۸	۳۱۳.۹۷۲	۳۱.۰۱۱	۲۲.۷۳۶	٪۱۰۰	٪۸۵.۴	٪۸.۴	٪۶.۲
۱۳۸۸	۴۰۹.۳۴۳	۳۳۰.۳۳۱	۳۲.۷۹۰	۲۴۶.۲۶۲	٪۱۰۰	٪۳۱.۸	٪۸.۰	٪۶۰.۲
۱۳۸۹	۵۲۳.۵۶۱	۱۵۷.۷۳۳	۵۸.۹۷۸	۳۱۶.۸۵۱	٪۱۰۰	٪۲۹.۶	٪۱۱.۱	٪۵۹.۴
۱۳۹۰	۶۳۴.۴۰۰	۱۹۳.۱۰۰	۶۶.۲۰۰	۳۷۵.۱۰۰	٪۱۰۰	٪۳۰.۴	٪۱۰.۴	٪۵۹.۱
۱۳۹۱	۸۰۶.۶۰۰	۲۰۶.۳۰۰	۷۹.۸۰۰	۵۲۰.۵۰۰	٪۱۰۰	٪۲۵.۶	٪۹.۹	٪۶۴.۵
۱۳۹۲*	۸۶۱.۹۰۰	۲۱۱.۰۰۰	۷۶.۵۰۰	۵۷۴.۴۰۰	٪۱۰۰	٪۲۴.۵	٪۸.۹	٪۶۶.۶
۱۳۹۳	۸۵۵.۹۰۰	۲۱۹.۴۰۰	۹۱.۰۰۰	۵۴۵.۵۰۰	٪۱۰۰	٪۲۵.۶	٪۱۰.۶	٪۶۳.۷
۱۳۹۴	۹۹۵.۱۰۰	۲۳۲.۷۰۰	۱۰۰.۰۰۰	۶۶۲.۴۰۰	٪۱۰۰	٪۲۳.۴	٪۱۰.۰	٪۶۶.۶
۱۳۹۵	۱.۲۳۷.۰۰۰	۲۶۶.۴۰۰	۱۳۰.۳۰۰	۸۴۰.۳۰۰	٪۱۰۰	٪۲۱.۵	٪۱۰.۵	٪۶۷.۹
۱۳۹۶	۱.۵۰۴.۰۰۰	۳۳۴.۶۰۰	۱۶۵.۵۰۰	۱.۰۰۳.۹۰۰	٪۱۰۰	٪۲۲.۲	٪۱۱.۰	٪۶۶.۷
۱۳۹۷**	۱.۶۵۳.۵۰۰	۳۷۱.۳۰۰	۱۷۰.۳۰۰	۱.۱۱۱.۹۰۰	٪۱۰۰.۰	٪۲۲.۵	٪۱۰.۳	٪۶۷.۲

ماخذ: ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. بانک اطلاعاتی سری های زمانی اقتصادی. بخش متغیرهای پولی و اعتباری (سالهای ۱۳۸۹-۱۳۵۲)

۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. گزیده آمارهای اقتصادی. بخش پولی و بانکی سال ۱۳۹۴ و خرداد ۱۳۹۷ (سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۰)

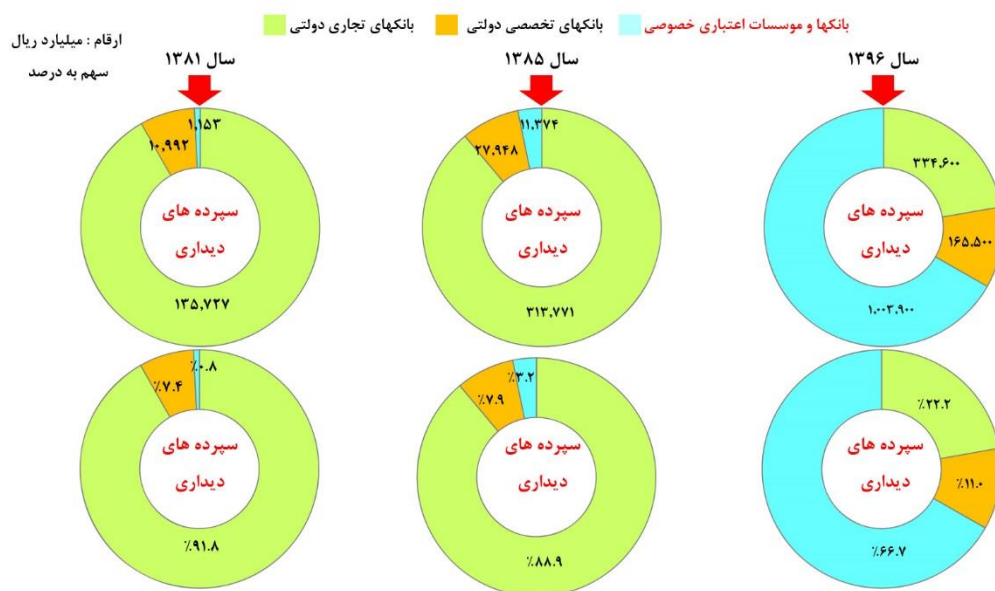
* در سال ۱۳۹۲، آمار شش بانک ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین المللی کیش، ایران و وزونلا و قوامین و چهار موسسه اعتباری صالحین، پیشگامان آتی، کوثر و عسکریه به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شده است. ضمناً بانک قرض الحسنه مهر از اسفند ۱۳۹۲ به بعد، از شمول بانک های تخصصی خارج و به طبقه بانک های غیردولتی اضافه شده است.

** آمار سال ۱۳۹۷ تا پایان خرداد می باشد.

پول = اسکناس و مسکوک در دست اشخاص + سپرده های دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی

نمودار ۴: روند تغییرات سپرده‌های دیداری در شبکه بانکی از زمان ایجاد بانک خصوصی

روند تغییرات سپرده‌های دیداری در شبکه بانکی از زمان ایجاد بانک خصوصی

مآخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش پولی و بانکی، سالهای مختلف

نقدینگی بر حسب اجزاء تشکیل دهنده آن = پول - شبه پول
پول = اسکناس و مسکوک در دست اشخاص + سپرده‌های دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی
شبه پول = سپرده‌های غیردیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی، شامل سپرده‌های کوتاه مدت، بلندمدت، قرض الحسنه پس‌انداز و سایر سپرده‌ها نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی

جدول ۶: شبه پول در سیستم بانکی به تفکیک موسسات سپرده پذیر

شبه پول در سیستم بانکی به تفکیک موسسات سپرده پذیر

سالهای ۱۳۹۷-۱۳۸۱

صفحه ۱ از ۱

ارقام: میلیارد ریال، سهم به درصد

سال	شبه پول				سهم شبه پول در سیستم بانکی به تفکیک موسسات سپرده پذیر			
	کل شبه پول سیستم بانکی	شبه پول نزد بانکهای تجاری دولتی	شبه پول نزد بانکهای تخصصی دولتی	شبه پول نزد بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیربانکی	کل شبه پول سیستم بانکی	شبه پول نزد بانکهای تجاری دولتی	شبه پول نزد بانکهای تخصصی دولتی	شبه پول نزد بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیربانکی
۱۳۸۱	۲۳۴.۸۷۱	۱۹۲.۸۱۲	۳۷.۰۸۱	۴.۹۷۷	%۱۰۰	%۸۲.۱	%۱۵.۸	%۲.۱
۱۳۸۲	۳۰۹.۲۳۹	۲۴۴.۳۴۹	۴۹.۹۵۱	۱۴.۹۳۹	%۱۰۰	%۷۹.۰	%۱۶.۲	%۴.۸
۱۳۸۳	۴۳۳.۰۵۲	۳۱۵.۱۱۳	۷۷.۱۲۴	۴۰.۸۱۴	%۱۰۰	%۷۲.۸	%۱۷.۸	%۹.۴
۱۳۸۴	۶۰۳.۱۰۰	۳۹۲.۳۵۶	۱۱۱.۸۳۵	۹۸.۹۰۸	%۱۰۰	%۶۵.۱	%۱۸.۵	%۱۶.۴
۱۳۸۵	۸۶۹.۶۵۴	۵۳۶.۹۵۷	۱۵۲.۷۰۸	۱۷۹.۹۸۸	%۱۰۰	%۶۱.۷	%۱۷.۶	%۲۰.۷
۱۳۸۶	۱.۱۰۴.۵۸۵	۶۶۰.۲۱۷	۱۶۷.۷۹۹	۲۷۶.۵۶۹	%۱۰۰	%۵۹.۸	%۱۵.۲	%۲۵.۰
۱۳۸۷	۱.۳۷۵.۸۸۳	۸۰۳.۴۶۰	۱۸۰.۷۵۸	۳۹۱.۶۶۶	%۱۰۰	%۵۸.۴	%۱۳.۱	%۲۸.۵
۱۳۸۸	۱.۷۵۴.۱۹۲	۴۰۶.۶۴۴	۲۴۳.۳۱۴	۱.۰۴.۲۳۵	%۱۰۰	%۲۳.۲	%۱۳.۹	%۶۲.۹
۱۳۸۹	۲.۱۹۰.۱۵۷	۴۸۷.۲۴۳	۲۸۲.۴۰۱	۱.۴۲۰.۵۱۵	%۱۰۰	%۲۲.۲	%۱۳.۹	%۶۴.۹
۱۳۹۰	۲.۶۴۸.۰۴۵	۵۸۷.۹۹۷	۳۳۵.۵۲۳	۱.۷۲۴.۵۲۶	%۱۰۰	%۲۲.۲	%۱۳.۷	%۶۵.۱
۱۳۹۱	۳.۴۷۰.۳۰۰	۷۸۳.۰۰۰	۴۰۷.۸۰۰	۲.۲۷۹.۵۰۰	%۱۰۰	%۲۲.۶	%۱۱.۸	%۶۵.۷
*۱۳۹۲	۵.۱۹۹.۵۰۰	۹۱۷.۸۰۰	۵۱۰.۱۰۰	۳.۷۷۱.۶۰۰	%۱۰۰	%۱۷.۷	%۹.۸	%۷۲.۵
۱۳۹۳	۶.۶۱۶.۳۰۰	۱.۱۶۶.۶۰۰	۶۶۹.۹۰۰	۴.۷۷۹.۸۰۰	%۱۰۰	%۱۷.۶	%۱۰.۱	%۷۲.۲
۱۳۹۴	۸.۸۰۵.۸۰۰	۱.۴۹۳.۶۰۰	۸۹۹.۴۰۰	۶.۴۱۲.۸۰۰	%۱۰۰	%۱۷.۰	%۱۰.۲	%۷۲.۸
۱۳۹۵	۱۰.۹۰۳.۶۰۰	۲.۰۰۵.۸۰۰	۱.۰۵۹.۰۰۰	۷.۸۳۸.۸۰۰	%۱۰۰	%۱۸.۴	%۹.۷	%۷۱.۹
۱۳۹۶	۱۳.۳۵۳.۱۰۰	۲.۶۸۷.۲۰۰	۱.۴۱۳.۷۰۰	۹.۲۵۲.۲۰۰	%۱۰۰	%۲۰.۱	%۱۰.۶	%۶۹.۳
**۱۳۹۷	۱۳.۷۶۸.۰۰۰	۲.۷۱۹.۲۰۰	۱.۴۶۸.۰۰۰	۹.۵۸۰.۸۰۰	%۱۰۰	%۱۹.۸	%۱۰.۷	%۶۹.۶

ماخذ: ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک اطلاعاتی سری های زمانی اقتصادی، بخش متغیرهای پولی و اعتباری (سالهای ۱۳۸۹-۱۳۵۲)

۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش پولی و بانکی سال ۱۳۹۴ و خرداد ۱۳۹۷ (سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۰)

* در سال ۱۳۹۲، آمار شش بانک ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین المللی کیش، ایران و ونزولا و قوامین و چهار موسسه اعتباری صالحین، پیشگامان آبی، کوثر و عسکریه به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شده است. ضمناً بانک قرض الحسنه مهر از اسفند ۱۳۹۲ به بعد، از شمول بانک های تخصصی خارج و به طبقه بانک های غیردولتی اضافه شده است.

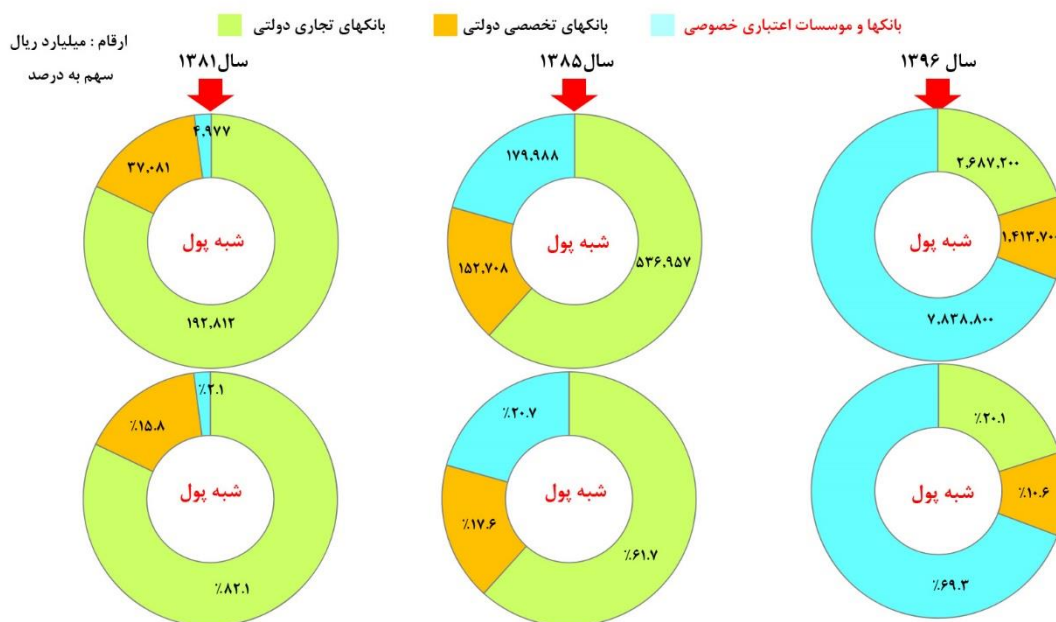
** آمار سال ۱۳۹۷ تا پایان خرداد می باشد.

نقدینگی بر حسب اجزاء تشکیل دهنده آن = پول + شبه پول

شبه پول = سپرده های غیردولتی بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی، شامل سپرده های کوتاه مدت، بلندمدت، قرض الحسنه پس انداز و سایر سپرده ها نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی

نمودار ۵: روند تغییرات شبه پول در شبکه بانکی از زمان ایجاد بانک خصوصی

روند تغییرات شبه پول در شبکه بانکی از زمان ایجاد بانک خصوصی

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش پولی و بانکی، سالهای مختلف
 نقدینگی بر حسب اجزاء تشکیل دهنده آن = پول + شبه پول
 پول = اسکناس و مسکوک در دست اشخاص + سپردههای دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی
 شبه پول = سپردههای غیر دیداری بخش غیر دولتی نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی، شامل سپردههای کوتاه مدت، بلندمدت، فرض الحسنه پس انداز و سایر سپردهها نزد بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی

نکته دیگری که در مورد نقدینگی وجود دارد این است که در طول هشت سال جنگ تحمیلی، کل نقدینگی کشور حدود ۴ برابر شده است اما در هر سه دولت سازندگی، اصلاحات و عدالت (چه عناوین مقدسی و چه کارکردهایی در عمل!!) طول هر ۸ سال یک بار نقدینگی ۷ برابر شده است (با یکی دو درصد اختلاف). یعنی هر کدام از این دولت های با شدت و ضعف متفاوت مجری تعدیل ساختاری نقدینگی را ۷ برابر قبل از آمدن خود کرده اند و رفته اند و این از پیامدهای محتوم شوک درمانی با ابعاد متفاوت در هریک از این دولتها بوده است. این یک نکته بسیار عبرت آموز است که در طول جنگ ۸ ساله که همه بدهی های دولت از بانک مرکزی تامین شد، نقدینگی ۴ برابر شده است اما در این دولت های بعدی رشد نقدینگی بسیار بیشتر از دوره های قبل بوده و البته کیفیت آن هم بسیار بدتر شده است.

جدول ۷: نقدینگی، اجزاء تشکیل دهنده آن و سهم اجزاء از کل نقدینگی

نقدینگی، اجزاء تشکیل دهنده آن و سهم اجزاء از کل نقدینگی

سالهای ۱۳۵۲-۱۳۹۷

صفحه ۱ از ۲

ارقام: میلیارد ریال، سهم به درصد

سال	نقدینگی					سهم اسکناس و مسکوک از نقدینگی	سهم سپرده های دیداری از نقدینگی	نسبت پول به نقدینگی	نسبت شبه پول به نقدینگی	درصد افزایش نقدینگی
	کل نقدینگی	پول			شبه پول					
		اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	سپرده های دیداری	کل						
۱۳۵۲	۵۱۸	۸۶	۱۱۶	۲۰۳	۳۱۵	%۱۶.۷	%۲۲.۵	%۲۹.۱	%۶.۹	---
۱۳۵۳	۸۱۰	۱۳۱	۱۹۶	۳۲۷	۴۸۳	%۱۶.۲	%۲۴.۲	%۴۰.۴	%۵۹.۶	%۵۶.۴
۱۳۵۴	۱,۱۴۶	۱۸۲	۲۶۴	۴۴۷	۶۹۷	%۱۵.۹	%۲۳.۱	%۳۹.۰	%۶۱.۰	%۴۱.۴
۱۳۵۵	۱,۵۹۴	۲۴۹	۳۶۲	۶۱۱	۹۸۲	%۱۵.۶	%۲۲.۷	%۳۸.۴	%۶۱.۶	%۳۹.۱
۱۳۵۶	۲,۰۹۷	۳۲۶	۴۶۵	۷۹۱	۱,۳۰۷	%۱۵.۵	%۲۲.۲	%۳۷.۷	%۶۲.۳	%۳۱.۶
۱۳۵۷	۲,۵۷۹	۸۰۳	۴۴۴	۱,۲۳۷	۱,۳۴۲	%۳۱.۱	%۱۶.۸	%۴۸.۰	%۵۲.۰	%۲۳.۰
۱۳۵۸	۳,۵۵۰	۹۲۸	۷۳۸	۱,۶۶۶	۱,۸۸۴	%۲۶.۱	%۲۰.۸	%۴۶.۹	%۳۰.۱	%۳۷.۷
۱۳۵۹	۴,۵۰۸	۱,۲۳۱	۹۷۲	۲,۲۰۳	۲,۳۰۵	%۲۷.۳	%۲۱.۶	%۴۸.۹	%۵۱.۱	%۲۷.۰
۱۳۶۰	۵,۲۳۶	۱,۴۰۸	۱,۲۹۹	۲,۷۰۸	۲,۵۲۹	%۲۶.۹	%۲۴.۸	%۵۱.۷	%۴۸.۳	%۱۶.۱
۱۳۶۱	۶,۴۳۱	۱,۶۹۸	۱,۷۸۶	۳,۴۸۴	۲,۹۴۷	%۲۶.۴	%۲۷.۸	%۵۴.۲	%۴۵.۸	%۲۲.۸
۱۳۶۲	۷,۵۱۴	۱,۹۱۴	۱,۹۵۶	۳,۸۷۰	۳,۶۴۵	%۲۵.۵	%۲۶.۰	%۵۱.۵	%۴۸.۵	%۱۶.۹
۱۳۶۳	۷,۹۶۷	۲,۰۴۹	۲,۵۰۹	۴,۵۵۸	۳,۶۰۹	%۲۵.۷	%۳۱.۵	%۵۷.۲	%۵۲.۰	%۶.۰
۱۳۶۴	۹,۰۰۲	۲,۱۷۶	۲,۷۴۷	۴,۹۲۴	۴,۰۷۹	%۲۴.۲	%۳۰.۵	%۵۴.۷	%۴۵.۳	%۱۳.۰
۱۳۶۵	۱۰,۷۲۳	۲,۶۴۲	۳,۱۶۹	۵,۸۱۱	۴,۹۱۲	%۲۴.۶	%۲۹.۶	%۵۴.۲	%۴۵.۸	%۱۹.۱
۱۳۶۶	۱۲,۶۶۸	۲,۹۸۳	۳,۷۹۴	۶,۷۷۷	۵,۸۹۱	%۲۳.۵	%۳۰.۰	%۵۳.۵	%۴۶.۵	%۱۸.۱
۱۳۶۷	۱۵,۶۸۸	۳,۴۴۶	۴,۳۱۳	۷,۷۵۸	۷,۹۳۰	%۲۳.۰	%۲۷.۵	%۴۹.۵	%۵۰.۵	%۲۲.۸
۱۳۶۸	۱۸,۷۵۳	۳,۶۴۵	۵,۳۲۲	۸,۹۸۷	۹,۷۶۶	%۱۹.۴	%۲۸.۵	%۴۷.۹	%۵۲.۱	%۱۹.۵
۱۳۶۹	۲۲,۹۷۰	۴,۱۱۹	۷,۰۷۶	۱۱,۱۹۵	۱۱,۷۷۴	%۱۷.۹	%۳۰.۸	%۴۸.۷	%۵۱.۳	%۲۲.۵
۱۳۷۰	۲۸,۶۲۸	۴,۵۸۰	۹,۰۶۱	۱۳,۶۴۱	۱۴,۹۸۸	%۱۶.۰	%۳۱.۷	%۴۷.۶	%۵۲.۴	%۲۴.۶
۱۳۷۱	۳۵,۸۶۶	۵,۳۵۹	۱۱,۰۰۹	۱۶,۳۶۹	۱۹,۶۹۷	%۱۴.۹	%۳۰.۷	%۴۵.۶	%۵۴.۴	%۲۵.۳
۱۳۷۲	۴۸,۱۳۵	۶,۸۳۲	۱۵,۵۸۱	۲۲,۴۱۳	۲۵,۷۲۲	%۱۴.۲	%۳۲.۴	%۴۶.۶	%۵۳.۴	%۳۴.۲
۱۳۷۳	۶۱,۸۴۴	۸,۷۰۱	۲۱,۷۳۱	۳۰,۴۳۲	۳۱,۴۱۲	%۱۴.۱	%۳۵.۱	%۴۹.۲	%۵۰.۸	%۲۸.۵
۱۳۷۴	۸۵,۰۷۲	۱۰,۶۷۳	۳۰,۲۹۴	۴۰,۹۶۷	۴۴,۱۰۵	%۱۳.۵	%۳۵.۶	%۴۸.۲	%۵۱.۸	%۳۷.۶

ماخذ: ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک اطلاعاتی سری های زمانی اقتصادی، بخش متغیرهای پولی و اعتباری (سالهای ۱۳۸۹-۱۳۵۲)؛
 ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش پولی و بانکی سال ۱۳۹۴ و خرداد ۱۳۹۷ (سالهای ۱۳۹۷-۱۳۹۰)؛
 * در سال ۱۳۹۲، آمار شش بانک ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین المللی کیش، ایران و ونزولا و قوامین و چهار موسسه اعتباری صالحین، پیشگامان آتی، کوثر و عسکریه به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شده است. ضمناً بانک قرض الحسنه مهر از اسفند ۱۳۹۲ به بعد، از شمول بانک های تخصصی خارج و به طبقه بانک های غیردولتی اضافه شده است.
 ** آمار سال ۱۳۹۷ تا پایان خرداد می باشد.

جدول ۸: نقدینگی، اجزاء تشکیل دهنده آن و سهم اجزاء از کل نقدینگی

نقدینگی، اجزاء تشکیل دهنده آن و سهم اجزاء از کل نقدینگی

سالهای ۱۳۹۷-۱۳۵۲

ارقام: میلیارد ریال، سهم به درصد

صفحه ۲ از ۲

سال	نقدینگی					سهم اسکناس و مسکوک از نقدینگی	سهم سپرده های دیداری از نقدینگی	نسبت پول به نقدینگی	نسبت شبه پول به نقدینگی	درصد افزایش نقدینگی
	کل نقدینگی	پول			شبه پول					
		اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	سپرده های دیداری	کل						
۱۳۷۵	۱۱۶.۵۵۳	۱۳.۲۱۶	۴۳.۰۵۶	۵۶.۳۲۲	۶۰.۲۸۱	٪۱۱.۳	٪۳۶.۹	٪۴۸.۳	٪۵۱.۷	٪۳۷.۰۱
۱۳۷۶	۱۲۴.۲۸۶	۱۵.۳۸۰	۴۷.۹۲۴	۶۳.۳۰۴	۷۰.۹۸۳	٪۱۱.۵	٪۳۵.۷	٪۴۷.۱	٪۵۲.۹	٪۱۵.۲۱
۱۳۷۷	۱۶۰.۴۰۲	۱۸.۷۷۳	۵۶.۰۱۱	۷۴.۷۸۴	۸۵.۶۱۷	٪۱۱.۷	٪۳۴.۹	٪۴۶.۶	٪۵۳.۴	٪۱۹.۶۵
۱۳۷۸	۱۹۲.۶۸۹	۲۲.۱۱۹	۶۴.۶۳۲	۸۶.۷۵۱	۱۰۵.۹۳۸	٪۱۱.۵	٪۳۳.۵	٪۴۵.۰	٪۵۵.۰	٪۲۰.۱۳
۱۳۷۹	۲۴۹.۱۱۱	۲۵.۱۵۸	۸۹.۲۶۲	۱۱۴.۴۲۱	۱۳۴.۶۹۰	٪۱۰.۱	٪۳۵.۸	٪۴۵.۹	٪۵۴.۱	٪۲۹.۲۸
۱۳۸۰	۳۲۰.۹۵۷	۲۹.۱۸۹	۱۱۳.۷۶۸	۱۴۲.۹۵۷	۱۷۸.۰۰۱	٪۹.۱	٪۳۵.۴	٪۴۴.۵	٪۵۵.۵	٪۲۸.۸۴
۱۳۸۱	۴۱۷.۵۲۴	۳۴.۷۸۰	۱۴۷.۸۷۳	۱۸۲.۶۵۳	۲۳۴.۸۷۱	٪۸.۳	٪۳۵.۴	٪۴۳.۷	٪۵۴.۳	٪۳۰.۰۹
۱۳۸۲	۵۲۶.۵۹۶	۳۸.۷۳۳	۱۷۸.۶۲۴	۲۱۷.۳۵۷	۳۰۹.۲۴۰	٪۷.۶	٪۳۳.۹	٪۴۱.۳	٪۵۸.۷	٪۲۶.۱۲
۱۳۸۳	۶۸۵.۸۶۷	۴۴.۷۷۲	۲۰۸.۰۴۳	۲۵۲.۸۱۵	۴۳۳.۰۵۲	٪۶.۵	٪۳۰.۳	٪۳۶.۹	٪۶۳.۱	٪۳۰.۲۵
۱۳۸۴	۹۲۱.۰۱۹	۵۰.۶۷۶	۲۶۷.۲۴۴	۳۱۷.۹۱۹	۶۰۳.۱۰۰	٪۵.۵	٪۲۹.۰	٪۳۴.۵	٪۶۵.۵	٪۳۴.۲۹
۱۳۸۵	۱.۲۸۴.۱۹۹	۶۱.۴۵۲	۳۵۳.۰۹۳	۴۱۴.۵۴۶	۸۶۹.۶۵۵	٪۴.۸	٪۲۷.۵	٪۳۲.۳	٪۶۷.۷	٪۳۹.۳۳
۱۳۸۶	۱.۶۴۰.۲۹۳	۷۹.۹۰۹	۴۵۵.۷۹۸	۵۳۵.۷۰۷	۱.۱۰۴.۵۸۶	٪۴.۹	٪۲۷.۸	٪۳۲.۷	٪۶۷.۳	٪۲۷.۷۳
۱۳۸۷	۱.۹۰۱.۳۶۶	۱۵۷.۷۶۴	۳۶۷.۷۱۸	۵۲۵.۴۸۳	۱.۲۷۵.۸۸۴	٪۸.۳	٪۱۹.۳	٪۲۷.۶	٪۷۲.۴	٪۱۵.۹۲
۱۳۸۸	۲.۳۵۵.۸۸۹	۱۹۲.۳۱۴	۴۰۹.۳۸۳	۶۰۱.۶۹۷	۱.۷۵۴.۱۹۲	٪۸.۲	٪۱۷.۴	٪۲۵.۵	٪۷۴.۵	٪۲۳.۹۱
۱۳۸۹	۲.۹۴۸.۸۷۴	۲۲۵.۱۵۵	۵۳۳.۵۶۱	۷۵۸.۷۱۷	۲.۱۹۰.۱۵۸	٪۷.۶	٪۱۸.۱	٪۲۵.۷	٪۷۴.۳	٪۲۵.۱۷
۱۳۹۰	۳.۵۴۲.۶۰۰	۲۶۳.۲۰۰	۶۳۴.۴۰۰	۸۹۷.۶۰۰	۲.۶۴۴.۹۰۰	٪۷.۴	٪۱۷.۹	٪۲۵.۳	٪۷۴.۷	٪۲۰.۱۳
۱۳۹۱	۴.۶۰۶.۹۰۰	۳۳۰.۲۰۰	۸۰۶.۶۰۰	۱.۱۳۶.۸۰۰	۳.۴۷۰.۲۰۰	٪۷.۲	٪۱۷.۵	٪۲۴.۷	٪۷۵.۳	٪۳۰.۰۴
۱۳۹۲*	۶.۳۹۵.۵۰۰	۳۳۴۱.۰۰۰	۸۶۱.۹۰۰	۱.۱۹۶.۰۰۰	۵.۱۹۹.۵۰۰	٪۵.۲	٪۱۳.۵	٪۱۸.۷	٪۸۱.۳	٪۳۸.۸۲
۱۳۹۳	۷.۸۲۳.۹۰۰	۳۵۱.۷۰۰	۸۵۵.۹۰۰	۱.۲۰۷.۶۰۰	۶.۶۱۶.۳۰۰	٪۴.۵	٪۱۰.۹	٪۱۵.۴	٪۸۴.۶	٪۲۲.۲۳
۱۳۹۴	۱۰.۱۷۲.۸۰۰	۳۷۱.۹۰۰	۹۹۵.۱۰۰	۱.۳۶۷.۰۰۰	۸.۸۰۵.۸۰۰	٪۳.۷	٪۹.۸	٪۱۳.۴	٪۸۶.۶	٪۳۰.۰۰
۱۳۹۵	۱۲.۵۳۳.۹۰۰	۳۹۳.۳۰۰	۱.۲۳۷.۰۰۰	۱.۶۳۰.۳۰۰	۱۰.۹۰۳.۶۰۰	٪۳.۱	٪۹.۹	٪۱۰.۹	٪۸۷.۰	٪۲۳.۲
۱۳۹۶	۱۵.۲۹۹.۸۰۰	۴۴۲.۷۰۰	۱.۵۰۴.۰۰۰	۱.۹۴۶.۷۰۰	۱۳.۳۵۳.۱۰۰	٪۲.۹	٪۹.۸	٪۱۲.۷	٪۸۷.۳	٪۲۲.۱
۱۳۹۷**	۱۵.۸۲۷.۵۰۰	۴۰۶.۰۰۰	۱.۶۵۳.۵۰۰	۲.۰۵۹.۵۰۰	۱۳.۷۶۸.۰۰۰	٪۲.۶	٪۱۰.۴	٪۱۳.۰	٪۸۷.۰	٪۳.۴۵

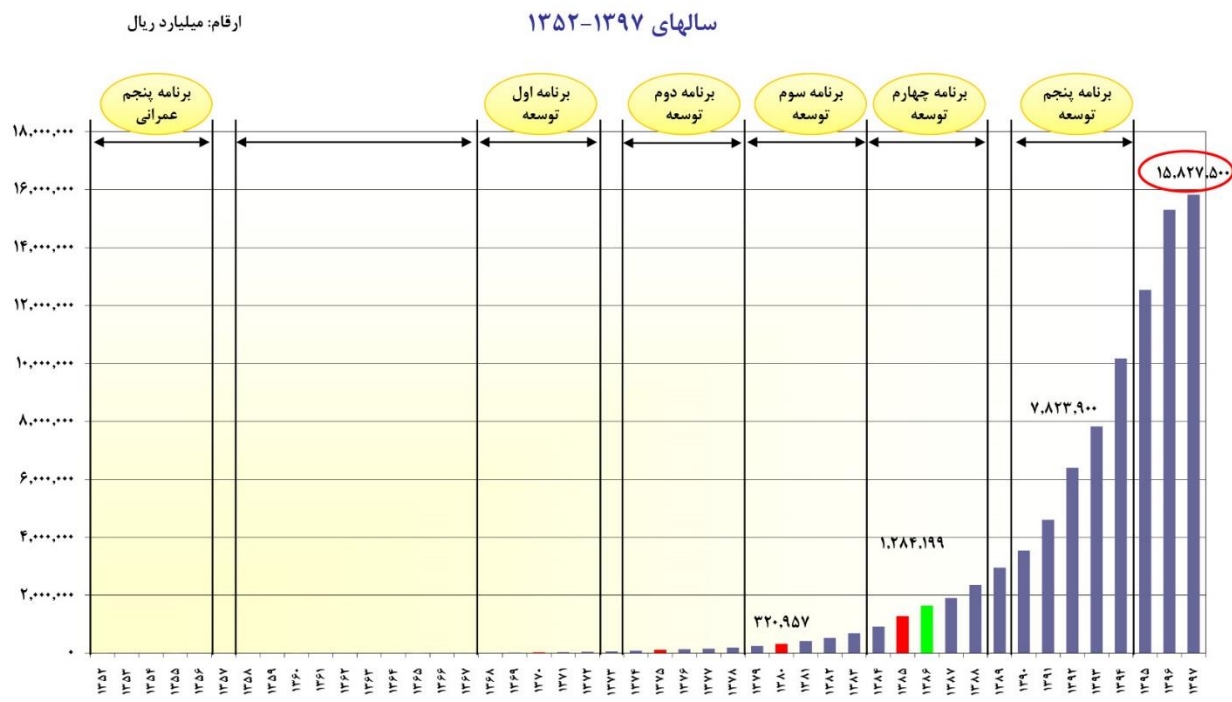
ماخذ: ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک اطلاعاتی سری های زمانی اقتصادی، بخش متغیرهای پولی و اعتباری (سالهای ۱۳۸۹-۱۳۵۲)

۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش پولی و بانکی سال ۱۳۹۴ و خرداد ۱۳۹۷ (سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۷)

* در سال ۱۳۹۲، آمار شش بانک ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین المللی کیش، ایران و ونزولا و قوامین و چهار موسسه اعتباری صالحین، پیشگامان آبی، کوثر و عسکریه به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شده است. ضمناً بانک قرض الحسنه مهر از اسفند ۱۳۹۲ به بعد، از شمول بانک های تخصصی خارج و به طبقه بانک های غیردولتی اضافه شده است.

** آمار سال ۱۳۹۷ تا پایان خرداد می باشد.

نقدینگی

ماخذ: ۱- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک اطلاعاتی سری‌های زمانی اقتصادی، بخش متغیرهای پولی و اعتباری (سالهای ۱۳۵۲-۱۳۸۹)
 ۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش پولی و بانکی سال ۱۳۹۴ و خرداد ۱۳۹۷ (سالهای ۱۳۹۰-۱۳۹۷)
 * در سال ۱۳۹۲، آمار شش بانک ایران زمین، قرض الحسنه رسالت، خاورمیانه، بین‌المللی کیش، ایران و ونزویلا و قوامین و چهار موسسه اعتباری صالحین، پیشگامان آتی، کوثر و عسکریه به آمارهای پولی و بانکی کشور اضافه شده است. ضمناً بانک قرض الحسنه مهر از اسفند ۱۳۹۲ به بعد، از شمول بانک‌های تخصصی خارج و به طبقه بانک‌های غیردولتی اضافه شده است.
 ** آمار سال ۱۳۹۷ تا پایان خرداد می‌باشد.

چه شد که این بمب در ابتدای سال ۹۷ موجب تورم شده است.

گزارش‌های رسمی حکایت از آن دارد که در دوره ۱۳۹۲ تا امروز نقدینگی کمتر از دوره آقایان احمدی‌نژاد خاتمی و هاشمی رشد داشته است. از همه مهمتر اگر آنگونه که گاه ادعا می‌شود نقدینگی‌های قبلی موجب تورم امسال شده است چطور شما در سال‌های ۹۳، ۹۴، ۹۵ و ۹۶ شاهکار دولت را کاهش تورم معرفی می‌کردید و می‌خواهید با این تناقض گویی‌ها به چه کسی خدمت کنید؟! چند ساله بارها سوال کردیم شما چطور تورم را کاهش دادید بگویید ما هم یاد بگیریم و در کل این ۵ سال پاسخ سکوت و طفره روی از پاسخ بود در حالی که رشد نقدینگی بالای ۲۰ درصد بود. حالا شما می‌گویید همان نقدینگی وسط تابستان آمده و قیمت‌ها را سه برابر کرده است. البته آن روز هم ما می‌گفتیم این تورم اعلام شده در سال‌های مذکور اگر با کم‌گویی همراه نباشد به خاطر این که بعد از شوک ارزی سال‌های ۹۰ و ۹۱ که در اثر آن قیمت‌ها چند برابر شد و به واسطه آنکه مردم قدرت

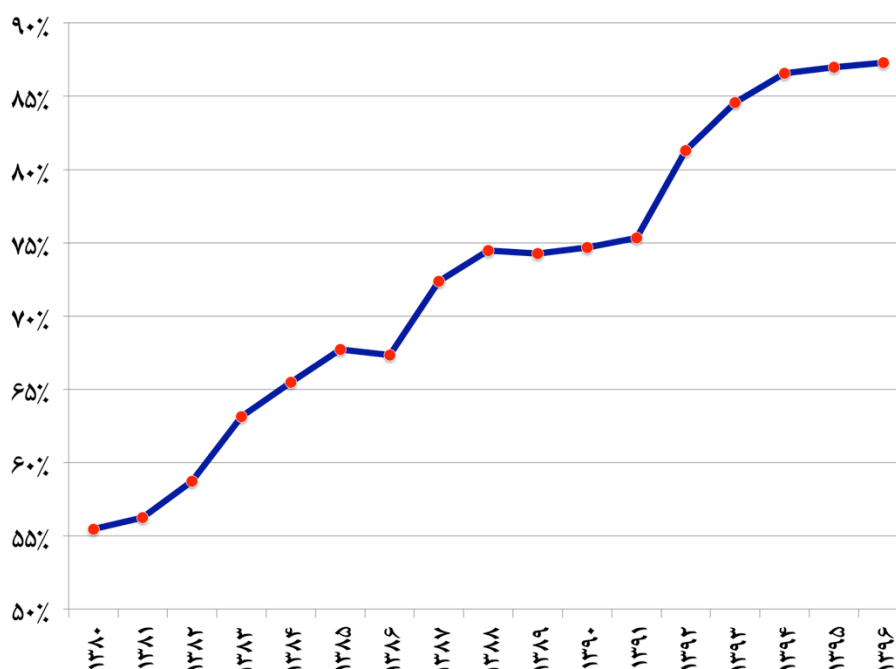
خریدندارند و رکود عمیق هم مزید بر علت شده است کاهش یافته است. نه اقدامات شما، مگر اینکه یک شوک ارزی دیگر وارد شود. هنوز هم سوال من این است که شما که مدعی هستید تورم را کاهش داده اید چطور تورم را کاهش داده اید. این سوالی است که در سال های گذشته همواره بی پاسخ مانده است. و امروز هم کسی حاضر به گفتن واقعیت ها در سطح درست نیست.

نکته مهم و اساسی این است که از سال ۱۳۸۰ به بعد رشد پول و افزایش نقدینگی عمدتاً در دست مردم قرار نمی گیرد که به بازار خوراکی و لوازم و کالا مراجعه کنند عمده سپرده های موجود مربوط به عده ای محدود است. خود این گواه بر سوداگرانه بودن بخش اعظم این شبه پول هاست. مثلاً در سال ۱۳۹۷ حقوق کارمند و کارگر حدود ۱۰ درصد افزایش یافته (حتی کمتر) لذا چگونه این ادعای واهی مطرح میشود که پول های انباشته در اقتصاد در دستان خیل عظیم تقاضا کنندگان قرار میگیرد این ها که دسترسی بیشتر به پول و تسهیلات ندارند. بله نقدینگی انباشت شده از این جهت بدم است که در دست سوداگران و غارتگران قرار دارد و با شوک درمانی آقایان همه هستی مردم را به یغما می برند لذا شما نمی توانید تورم سال ۹۷ (که به نظر من هنوز بهمن تورم این سال به حرکت در نیامده) را به نقدینگی نسبت دهید. در حالی که رشد نقدینگی در دولتهای قبلی بیشتر از زمان فعلی بوده است.

به نظر می رسد آقای دستیار ویژه این بار هم خواسته اند آدرس غلط و مسئولیت گریزانه بدهند تا نقش پرش های ارزی را که ایشان از سال ها قبل حتی از زمان مرحوم عالی نسب توصیه می کردند را بر تورم انکار کنند.

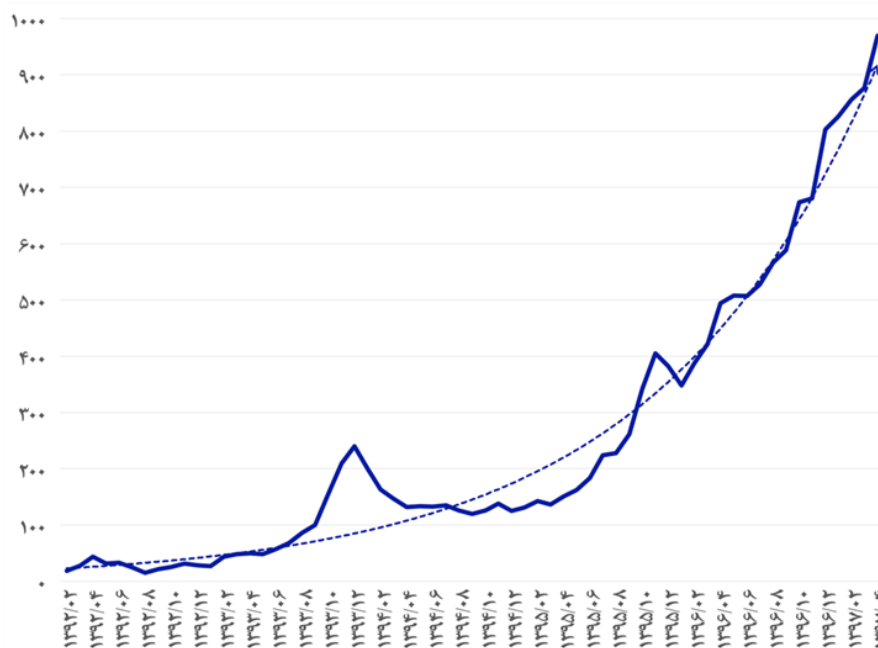
نمودار ۷: سهم شبه پول از نقدینگی در دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۶

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.

پشتیبانی از استمرار فعالیت بانک‌های به اصطلاح خصوصی در پنج سال اخیر موجب بروز معضلات و بحران‌های جدی شده است. خالص بدهی این بانک‌ها به بخش غیردولتی از ۸۳ هزار میلیارد تومان در تیر ماه ۱۳۹۲ با بیش از ۴۰۰ درصد افزایش به ۴۳۰ هزار میلیارد تومان در تیر ماه سال ۱۳۹۷ افزایش یافت و به عبارتی هر سال بیش از یک برابر رشد کرد. در همین دوره بدهی بانکهای خصوصی به بانک مرکزی با ۲۰ برابر افزایش به ۹۷ هزار میلیارد صعود کرد. این حقایق به وضوح وضعیت فاجعه آمیز طرز عملی بانک‌های خصوصی که ۶۷ درصد از کل حجم نقدینگی کشور را به صورت سپرده های بخش غیر دولتی در اختیار دارد، نشان می‌دهد. هم اکنون تعداد قابل ملاحظه ای از بانکهای خصوصی برای استمرار فعالیت خود بازهم به استقراض از بانک مرکزی روی آورده اند.

نمودار ۸: بدهی بانک‌های خصوصی به بانک مرکزی

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.

در مورد اثر نقدینگی بر تورم کلاسیک‌ها فرض می‌کردند که قانون ظروف مرتبطه بر پول حاکم است و می‌گفتند، وقتی حجم پول زیاد می‌شود پول حقیقی نگهداری شده توسط مردم افزایش می‌یابد و چون مردم مقدار پول حقیقی بهینه معینی نگهداری می‌کنند می‌روند کالا بخرند تا پول حقیقی افزایش یافته کاهش یابد اما چون اقتصاد در اشتغال کامل است و با ظرفیت کامل کار می‌کند کالای بیشتری برای عرضه نیست لذا در همان مقادیر قبلی آنقدر قیمت‌ها بالا می‌رود که مانده حقیقی پول قبلی ثابت و به اندازه رشد پول، قیمت‌ها نیز رشد میکند. (به این ساز و کار مستقیم می‌گویند) یا اینکه وقتی حجم پول افزایش می‌یابد نرخ بهره کاهش می‌یابد و تقاضای سرمایه‌گذاری و مصرف افزایش یافته و از طریق افزایش تقاضای کل قیمت‌ها نیز بالا می‌رود (ساز و کار غیر مستقیم). اما در اقتصاد ایران آیا پول متناسب با تورم در میان آحاد مردم توزیع یافته و انتشار می‌یابد. آیا نقدینگی‌ها جز در خدمت قلیلی ثروتمند و سوداگر و نامولد می‌باشد! با کدام ساز و کار مردم با نقدینگی انباشته شده سراغ سوپر مارکت‌ها سرازیر شده‌اند؟ از کاهش نرخ بهره و افزایش سرمایه‌گذاری هم که خبری نیست. امروز حتی بچه‌های مدرسه‌ای هم در کوچه و بازار می‌دانند که این تورم حادث شده و در حال رشد حاصل بلوای ارزی و شوک درمانی اخیر دولت است. آیا بمب نقدینگی موجب شده که مردم به فروشگاه‌ها هجوم ببرند و با این کار خود

مثلاً قیمت پوشک بچه را چند برابر کنند. چرا همه بازارها که مربوط به کالاهای مورد مصرف مردم است همچنان با مشکل تقاضا مواجه است؟ موجودی انبار کل و سهم بالای آن از GDP نشان میدهد که مشکل تقاضا هم کمتر از عرضه نیست. آیا این نقدینگی عظیم یکدفعه ای در سال ۱۳۹۷ روانه بازار خودرو شد و آنها هم وقتی تقاضا بالا رفت قیمت ها را چند برابر کردند یا اینکه این خودرو سازان با رانت حمایت‌های مطلق و گزینشی و با سوء تدبیر و حتی فساد نه تنها در این سی سال کشور را خودرو ساز نکردند که با تشویق سوداگران و مونتاژ کاران به طور همزمان عمق ساخت داخل و کیفیت را از قبل هم پایین تر بردند و خودروهایشان مونتاژی و به شدت وابسته به واردات است به خاطر همین عمق شدت یافته وابستگی مونتاژی است که به محض بالا رفتن قیمت ارز خودروها را گران کردند و باز در این میان نقش سوداگران و دلالان و نیز مدیران منصوب دولت در این بلوا قابل تامل است. در سال ۱۳۷۴ شیفتگان و دست اندرکاران تعدیل ساختاری با نگرشی سطحی در ماه اردیبهشت نرخ ارز را بی ثبات کردند. تورم در آن سال ۴۹٫۶۵ و ۶۰ درصد رشد در سطوح عمده فروشی و خرده فروشی و نقدینگی در سال ۷۴ و ۷۵، ۳۷ درصد رشد کرد. در سال ۹۰ و ۹۱ نرخ ارز که جهش کرد قیمت ها چند برابر شد و الان هم مثل سال گذشته در پستوی یک روزنامه وابسته به مافیای عده ای از دانشجویان را جمع میکنند و نظرشان راجع به نرخ ارز را جويا می شوند و بعد سردبیران روزنامه که همه هم و غمشان تأمین منافع سوداگران و غارتگران است می گوید کف نرخ ارز باید ۶۰۰۰ تومان باشد خود مشاور ارشد هم از زمان پایان جنگ تا حالا همیشه بر طبل افزایش نرخ ارز کوبیده است و صدها میلیون تومان طرح از اتاق بازرگانی و کجا و کجا گرفته اند و نتیجه اش همین بوده که نرخ ارز بالا و بالا برود بدون اینکه تولید بالا رود، رشد پایدار محقق شود و یا کیفیت زندگی مردم بهبود یابد. در سال‌های ۸۹ و ۹۰ هم به عنوان مشاور اتاق بازرگانی با همراهی رئیس وقت اتاق مذکور بر افزایش نرخ ارز تأکید داشتند و روز بزرگداشت صادرات رییس وقت اتاق بازرگانی توصیه پرش ارزی را به احمدی نژاد داد. در سال گذشته هم تأکید کردند که سیاست ارزی باید مشوق صادرات باشد و نرخ ارز براساس این هدف تنظیم شود!! در حالی که ما طی این سه دهه و براساس توصیه‌های ایشان و همفکرانشان نرخ ارز را دو هزار برابر کرده‌ایم اما صادرات ما همچنان به مشتقات نفت و محصولات خام محدود است و حتی صادرات سنتی مان کاهش هم یافته است. و در خودروسازی وابسته‌تر، بی کیفیت‌تر و وارد کننده تر هم شده ایم و آن طور که در چند برابر کردن قیمت خودرو استدلال می کنند گویی امروز تماماً به خارج وابسته ایم.

نکته شگفت انگیز این است که در هر سه دولت مدعی سازندگی و اصلاحات و عدالت نقدینگی هر ۸ سال یکبار ۷ برابر شده در هر سه دولت در دور دوم که نیازی به رای مردم نداشتند. هر سه دولت نرخ ارز را به شدت بالا

بردند سالهای ۷۴ و ۸۱ و ۹۰. در این دوره هم به محض اینکه دولت دوم شروع به کار کرد شوک درمانی را در دستور کار قرار دادند.

اینکه گفته شود در دهه ۸۰ علت بالاتر بودن رشد نقدینگی از جمع تورم و تولید بیماری هلندی بوده اما عکس آن از ۹۲ تا ۹۶ کاهش سرعت گردش پول بوده است واقعاً عجیب است زیرا دولت یازدهم در برخی سال‌ها تا ۱۰ درصد به نرخ بهره اضافه کرد و بعضی بانک‌های خصوصی روز شمار به مردم ۲۵ درصد بهره می‌دادند کجای دنیا با ساختار رانتی شبیه ما در نرخ بهره ۳۰-۲۵ درصد، پول سرد میشود و سرعت گردش پول کاهش می‌یابد. بله طبق فرمول کاهش می‌یابد اما فرمول در ساختار نهادی متفاوت نیاز به تاویل و تفسیر دارد. دلیلش این است که بخش اعظم پول مشغول زمین و مسکن و دلالی و شرخری است که به معاملات مرتبط با GDP مربوط نمی‌شود. پول در داد و ستد غیر GDP مشغول تخریب است و این تخریب بسیار زیان‌بار است. در دهه ۸۰ هم همین بوده است. البته رشد پول در دوره جدید قدری کاهش یافته است اما ترکیب آن و سهم سپرده‌های بانکهای خصوصی از بدهی دولت نشان می‌دهد که ماهیت آن بسیار بدتر شده است اما عجلتاً می‌توان گفت که در هر دوره پول‌های اضافی صرف معاملات نامرتب با GDP شده و فعالیت‌های نامولد را پوشش داده است. بنابراین، اینکه نقدینگی انباشت شده درست است ولی در همه دولت‌ها در دوره پس از جنگ تقریباً با یک مضمون و اندازه نقدینگی شتابان رشد کرده است و در این دولت رشد آن کاهش یافته که افزایش نیافته است. اینکه نقدینگی مثل بمب عمل می‌کند بله، این بمب ۳۰ سال است در حال تخریب اقتصاد است نه امروز باید صادقانه با مردم حرف زد و مشخص کرد، این بمب را چه کسانی ساختند و کار گذاشتند ولی از همه اینها که بگذریم تورم موجود مختص پرش نرخ ارز است و این بمب است که نقدینگی را از برنامه اول تا حالا بی‌ثبات کرده است و قدرت تخریبی آن بسیار زیان‌بار است لذا تورم کنونی همانطور که همه مردم و همه اهل فن هم به آن اذعان دارند نتیجه نجات‌بخش تلقی کردن پرش دادن بی‌سابقه نرخ ارز توسط حلقه اقتصادی دولت است. آیا تورم کنونی، تورم نقدینگی یا تورم demand pull است؟ آیا بازارها با مازاد تقاضا مواجه شده است؟ بله نقدینگی بمب است آنهم وقتی در ۵ سال اخیر سهم پول از نقدینگی به حدود ۱۰ درصد می‌رسد و ۷۰ درصد سپرده‌ها در دست یک درصد سپرداگذاران است و ۶۳ درصد بدهی نظام بانکی به بانک مرکزی بدهی بانک‌های به اصطلاح خصوصی ابداعی برنامه سوم و چهارم است. لذا وقتی حلقه بالای اقتصادی دولت بر طبل افزایش نرخ ارز می‌کوبد و در ستون مافیایی روزنامه خاص همراهی با منافع سوداگران هم برای ارز دائماً تعیین تکلیف می‌کنند. پولهای سوداگران سرراغ ارز و سکه می‌روند هیچ نظارتی هم که نیست و در عرض چند ماه تقریباً نصف دار و ندار مردم را به جیب غارتگران می‌ریزند. در بانکهای کشورهای سرمایه‌داری اگر کسی ۵ هزار دلار پول جابه‌جا کند هم صد می‌شود هم از منشا و مقصد آن باخبر

می‌شوند اما در اینجا بانک‌ها به جان دارایی مردم می‌افتند. تمام دامنه‌های کوه‌ها تخریب می‌شود همه باغات به ویلا و برج تبدیل می‌شود طبیعت و منابع را نابود می‌کنند بلکه این نقدینگی بمب است که سی سال است اخلاق را از رفتار اقتصادی حذف کرده بسیاری را به دلالتی و شرخری و فعالیت‌های نامولد سوق داده صندوق‌های بازنشستگی را به ورشکستگی کشانده و ظلم فاحش به بازنشستگان روا داشته و می‌دارد بدهی‌های دولت را در مقیاس وسیع افزایش داده نوآوری و پیشرفت فنی را از موضوعیت انداخته، نابرابری‌های درآمدی را به جاهای خطرناک رسانده و کشور را سالها از مسیر توسعه دور کرده است. درحالی که قرار بود ما با شوک‌های نرخ ارز به سوی توسعه گام برداریم. و اما این مسئله امروز نیست به نظر می‌رسد برای سرپوش گذاشتن بر این بلوای ارزی آقایان شروع به آدرس غلط دادن کرده اند ولی اتفاقاً در آن آدرس غلط هم خودشان دوباره گیر می‌افتند چرا که با توصیه امثال همین افراد و با پشتیبانی‌های رسانه‌ای خاص و طیف غیر مولدها این گول نقدینگی را ایجاد کرده اند خودشان بودند که این بانک‌های به اصطلاح خصوصی را به جان مردم انداختند و امروز وقت آن رسیده است که افراد به جای پنهان شدن پشت آدرس‌های غلط و حمایت دینفع‌های را نت‌خور به طور شفاف تاوان کرده‌های خود را بپردازند. وگرنه هرکس تمایل پیدا می‌کند تصمیمات سطحی با سوگیری‌های ضد مردمی - ضد توسعه‌ای را بر اقتصاد و مردم تحمیل کند و کشور را به جای مسیر توسعه در مسیر ضد توسعه قرار دهد و با دینفعان و رانت‌جویانه حشر و نشر داشته باشد و در حاشیه یا متن مدیریت‌های کلیدی حکمرانی کند و جامعه را به تمسخر گیرد و در هیچ‌جا هم پاسخگو نباشد. البته تحلیل‌های اینگونه نشانه این است که این افراد به ویژه از نظر علمی نیز نسبت به کارکرد نقدینگی و ماهیت آن و نیز نسبت به نظریه تورم اطلاع و اشراف کافی هم ندارند.